

Kvinden, livets bedste tilbud (kronik, Politiken 3.september 2000)

Af Pernille Rübner-Petersen

Hvad foregår der i hovedet på danske filminstruktører fra von Trier til Clausen? De opererer med et indirekte vi, som betyder os mænd, skriver kronikøren, der er bachelor i teatervidenskab. Det forudsætter et verdensbillede, hvor mænd er subjekter og kvinder objekter for dem.

"Kvinderne er forkælede" har været manges reaktion på den spæde nyfeminisme, der indtil videre har resulteret i et par debatbøger. Mange ikke mindst dagblade, undrer sig over, hvad i helvede disse unge privilegerede kvinder mangler. De har juridiske rettigheder og masser af økonomiske og sociale muligheder. Det kan ikke være det, der holder kvinderne tilbage fra lederstillinger eller som udgør 'undertrykkelsen' i dag. Og dog viser undersøgelser, at kvinder har dårligere pensionsordning end mænd og at kvinder skal være bedre end deres mandlige rivaler for at blive ansat f.eks. på universitetet. Pasningsgarantien er i mange kommuner reelt ikkeeksisterende, hvis der overhovedet er en. Alligevel kalder man forældreorloven for kvinders eget frie valg.

Den svenske bog 'Fiseflokken' er talerør for unge fremadstormende kvinder, der er synlige i offentligheden og medierne. De har netop masser af succes, så hvad er problemet? Problemet eller pointen er, at denne succes har en bagside eller den er foregået på trods. De er alle i forløbet blevet konfronteret med at de er kvinder. De har måttet forholde sig til, at de er det, som Simone de Beauvoir kalder 'det andet køn'. Det er dette glasloft, der generer. Det kan ikke ses, men mærkes tydeligt nok, når kvinder er på vej fremad, opad eller bare ud i verden. De knalder hovedet ind i en usynlig mur. I 'Fiseflokken' var det hovedet, der holdt. Selvom den dårlige pension, de færre chefstillinger og mangel på børnepasning også er virkelighed, er det ikke den afgørende undertrykkelse. Og slet ikke for disse kvinder, som er for unge til at være berørt af den. Det er kulturen, der trykker. Ikke loven eller den enkelte arbejdsplads.

Det er kulturen, som trods gentagne strømninger af kvindeoprør reproducerer kvinden som objekt for mandens eksistens, ikke som et menneske i egen ret. For kvinder, der arbejder med medierne, kulturen eller optræder offentligt på anden måde, må dilemmaet være, enten at acceptere, at de reproducerer gamle kvindebilleder på nye flasker eller også at kæmpe imod. Det sidste er svært, for netop medierne og kulturen må pga. af markedskræfternes frie spil forlade sig på laveste fællesnævner. Laveste fællesnævner er 'noget for husarerne'. Dvs. bare bryster, vold maskeret som drama og 'respeeeekt!' (dvs. anerkendelse af status på oldnordisk viking macho-muslimsk mafiosovis). Og så er det ligegyldigt, om det er teater, film, reklame, porno, mandblade eller tv-dramatik.

Det er alt sammen varianter over kvinden som objekt for mandens projekt. Selv ikke de berømmede dogmefilm formår at udfordre dette. De udfordrer formen, det filmiske udtryk, men så sandelig ikke det traditionelle karakterregister for kvinder. De glimrer som (fraværende) offer (*Festen*), luder (*Misfunes sidste sang*), og lettere debil (*Idioterne* og for den sags skyld *Breaking the Waves*). Det er traditionelle billeder af kvinder syltet ind i en ny, moderne form.

På et tidspunkt bestemte jeg mig for, at jeg ikke ville gå i teatret, hvis der foregik en voldtægt på scenen. Den sæson så jeg ingen stykker. Jeg forsøgte det samme med film. Men det var svært. For det viste sig at de få film, jeg så havde tilbage at vælge imellem, ofte alligevel havde en voldtægtsscene i en eller anden form, således som det også er tilfældet med *Misfunnes sidste sang*, *Breaking the Waves* og *Festen*. I *Idioterne* gik det aldrig op for mig, om der ind imellem de indklippede pornobilleder foregik egentligt samleje mellem de involverede. I så fald så det ikke specielt frivilligt ud, men mere som resultat af gruppepres ligesom resten af spas-eksemplerne.

Nu kan man sige, at voldtægt er en del af virkeligheden for de fleste kvinder. Den figurerer altid konkret eller abstrakt som en mulighed fysisk og mentalt. Men i kulturen bruges den mest som en metafor for noget andet. I *Breaking the Waves* er den metafor og bevis for Bess' kærlighed.

I *Misfunnes sidste sang* viser den personernes brug af skalkeskjul - han gennemtvinger samlejet, som forretningsmanden med magt over tingene (dermed også kvinderne) og hun lader det ske, fordi hun er luder og derfor vant til denne for- retningsgang. Men vupti - så er gemmelegene overstået, og de kan mødes på lige fod. At der faktisk foregik et overgreb er forsvundet i den blå luft. Hendes callgirl veninder tror derimod, at han er voldsmand (hvilket han jo også er) og begiver sig til ham for at give ham en rigtig lærestreg: klæde ham ud som kvinde! Ja, ydmygelsen er total - nu kan det ikke blive værre!

I *Festen* bruges faderens incestuøse overgreb og dets konsekvenser som billede på at 'der er hemmeligheder i alle familier'. Ja, specielt i sådan en mafiosofamilie som er hentet direkte ud af *Godfather*. Er den udtryk for den almindelige kernefamilie i Danmark? Så står det skidt til. Så er kvinderne så sandelig hverken privilegerede eller forkælede.

Antallet af dameblade er nærmest eksploderet de sidste par år. Der må være hårdt brug for dem. Hvilke kvindebilleder tilbyder de så? Der synes at foregå et sært og forunderligt dobbeltspil. Når f.eks. Femina (nr. 32) i en artikel om kvindesmedjen på Christiania vælger overskriften 'Sikkerhedssko og høje hæle'. Det er okay, at kvinder er smede. Det er faktisk så opsigtsvækkende, at der laves en artikel på det. Men puha - de er smukke og feminine (det slår journalisten fast fra starten). Og de går i højhælede sko. For de er jo kvinder. Det virker faktisk, som om en af dem ellers ville glemme, at hun er kvinde. Eller når Alt for Damerne (nr. 28) publicerer en dybdegående artikel med et opgør med kvindeligheden side om side med en modeserie med kjoler, som karakteriseres som »sensuelle og meget kvindelige«. I det sekund de dekonstruerer kvindeligheden, reetablerer de den igen i traditionel forstand.

Forvirret? Det er meningen. For jo mere kvinder tvivler på, om de nu også er kvinder nok og samtidig ikke så meget, at det forhindrer dem i at sætte sig igennem i dette samfund (gerne sådan, at afvigelsen fra den såkaldte kvindelighed pludselig virker cool og ikke dræbende på den seksuelle appeal) er der brug for disse blade.

Så samtidig med at postmoderne forskere jubler, at kønsforskellen er den rene konstruktion, som vi i valg af tøj og livsstil bare kan skubbe og lade ramle og bygge op på ny som legoklodser, vokser usikkerheden og sulten efter trends og signaler at pejle efter. Er det sådan, at det er okay, at kvinder ikke er kvinder i gammeldags forstand, når bare de benytter kvindelige attributter i påklædning, gestus og attitude?

For det er måske signalerne, der er afgørende, ligesom hos dagens politikere, der kan gøre og mene hvad der passer dem, bare de sender de 'rigtige signaler'? (og som angrrer dybt, når de må vedkende sig, at dette var et 'forkert signal at sende ...').

Men kvindernes problem bliver jo så, hvornår de er sig selv, og hvornår de er attribut. Det bliver også et spørgsmål om strategi. Mediesildene i Sverige, der under devisen ”jeg bestemmer selv - også over min krop”, benytter således strategien: at blive en attribut for at signalere selvstændighed uden at miste sexappeal. Faktisk forstærkes den. I stedet for at benytte kvindelige attributter, bliver de selv en, for en kort bemærkning, som en sådan forside er. I virkeligheden *er* de jo ikke sådan. Det er bare et signal. En attribut. Der er bare os andre, der er bagud, når vi ud af en halvnøgen, sexappellerende kom-og-tag-mig-attitude oplever en halvnøgen, sexappellerende kom-og-tag-mig-kvinde.

I 70erne smed kvinderne også tøjet. Ikke for at påtage sig kvindelige attituder, men for at blive fri for dem. Og det er i dag både kvinder og mænds største aversion mod den tid, at da kvinder gik rundt med nøgne bryster i divergerende længde, blev de totalt afseksualiseret. Ja, ligefrem frastødende. Det var kvindernes største forbrydelse, at de nægtede at være seksualitetens symbol for menneskeheden. I dag er der så meget fokus på bryster, at kvinder har taget bh'en på igen under blusen og bikinioverdelen på stranden. 'Løse' og nøgne bryster er nu et så kraftigt seksuelt signal, at de skal skjules som den muslimske kvindes hår.

Mens de unge feminister skændes om muligheden for at være seksualobjekt med deres integritet i behold, taler nogle ældre kvinder om usynlighed. Det er den samme generation, der smed bh'en i 70erne for ikke at være sexobjekter, som nu begræder ikke mere at være det(Det kan selvfølgelig være, at der ikke er tale om de samme individer).

Jeg troede først, at de begræd, at de ikke blev taget alvorligt som mennesker, f.eks. i faglige sammenhænge, fordi de ikke mere var seksuelt attraktive. Jeg syntes, det var pudsigt, for jeg troede, at det var omvendt: at yngre kvinder ikke blev taget alvorligt, hvis de var meget seksuelt attraktive. Enten fordi man(d) automatisk mente, at de så ikke kunne tænke, eller fordi mændene ikke kunne koncentrere sig og høre, hvad de sagde. Måske kunne hun ikke tænke, men så skyldtes det nok snarere hendes ensidige opmærksomhed på rækkevidden af sin skønhed end en mangelfuld hjernekapacitet.

Men det er tabet af sexappeal og tabet af status som seksualobjekt, disse midaldrende kvinder begræder. F.eks. et fløjt eller et pift. Det har jeg aldrig forstået charmen af. Eller direkte seksuelt

associerende komplimenter eller sigende blikke. Jeg har nu heller ikke oplevet det så meget (jeg er nok for grim) og slet ikke i Danmark bortset fra nogle kiksede udlændinge, der (som jeg så det) troede at danske pigers seksuelle villighed i sengen allerede gør dem modtagelige på gaden.

Jeg bilder mig ind at det faktisk er omvendt. Danske kvinder er forholdsvis nemmere at få i seng netop fordi de ikke hopper på dette show-off spil, men dyrker sex, fordi de har lyst.

Jeg mener ikke, at mænd har ret til uforbeholdent at udtrykke deres mening om hvorledes min sexappeal lever op til deres forventninger. De skal ikke 'anmelde' mig eller dømmes mit udseende offentligt. Det sjove er, at et fløjt tilsyneladende skal udtrykke en beundring (for i hvor høj grad mine kvindelige attributter og signaler er lykkedes....) og ære for mig. Men jeg opfatter det ikke som smiger. Og det tror jeg heller ikke fyren gør. Han smigrer sig selv. I rollen som den der tiltager sig positionen, hvor han vurderer den anden. Jægeren, der udser sig et muligt bytte. Subjektet, der henviser til et objekt. Fløjt og lignende tilkendegivelser er en magtdemonstration. Mænd, der benytter sig af det, hverken har eller viser kvinder respekt. De afstiver deres egen forfængelighed.

Erik Clausen lancerer sin nye film 'Slip hestene løs' med underteksten: 'Af alle livets tilbud er kvinden det bedste'. Under dække af henført selvsmagende beundring for kvinden (med stort K), er han ikke bleg for i diverse interview at fremsætte rigide meninger om, hvordan kvinder er kvinde bedst, og hvordan de kan beholde deres kvindelige særpræg. Det vil selvfølgelig også være trist, hvis varen ikke mere indeholder, hvad den giver sig ud for. Så kan det være, at det bedste tilbud i livet blev et af mange af ugens bedste tilbud i det supermarked, livet efterhånden antages at være. Jeg kan lige se rækker af kvinder stå og forstøve på hylderne, efter manden er gået forbi.

Et af billederne, som reklamerer for filmen, viser den yngre kvinde siddende på bænken og se drømmende ud for sig og den ældre mand stå med den ene fod på bænken og armen hvile på knæet. (Der er de sædvanlige 24 år imellem dem). Han har et mildt, optaget blik på hende, som ikke lader sig forstyrre af, at han glør sådan på hende. Kort sagt: dette billede er ufatteligt traditionelt med kvinde-objekt- nede og mand-subjekt-oppe - læs: han udviser dominans og beskyttelse, så hun kan bibeholde sin sårbarhed og drømme i fred.

Kvinder kan have opnået nok så meget barselsorlov, ligeløn og lederstillinger. Hvis sådan et billede kan lade sig gøre - altså hvis det opfattes som troværdigt, viser det desværre, at oppe i (film)folks hoveder er kønsrollerne ikke rokket en tomme siden attenhundredegrønlangkål.

Mænd som Erik Clausen opfatter sig selv som individer på rejse gennem livets mangfoldighed og kvinder som forskellige varianter over Kvinden med den funktion at være en del af livet til deres liv. Disse mænd opererer med et indirekte vi, som betyder os mænd. Det forudsætter et verdensbillede, hvor mænd er subjekter og kvinder objekter for dem. (Medmindre alle kvinder er blevet lesbiske, og dermed er indbefattet af det indirekte vi og lydhøre for 'af alle livets tilbud er kvinden det bedste').

Sådan er det hele vejen igennem kulturen og medierne: det indirekte vi er en heteroseksuel mand, der tager sit verdensbillede for givet. I dette er Kvinden en af mange komponenter, et af andre objekter at jonglere med og for nogle faktisk 'livets bedste tilbud', uha-uha. Stræben efter juridisk, social og økonomisk ligestilling har ikke ændret ved det.